



Foto: Albert de la Pena

ELS BIBLIOBUSOS:

LA RESPOSTA BIBLIOTECÀRIA

ALS MUNICIPIS RURALS

Text:

Cristina Montserrat

Núria Ventura

Dades estadístiques: Toni Feliu

©Diputació de Barcelona

Servei de Biblioteques

Setembre de 2004

Edició no venal

D.L.: B-39557-2004

Impressió: Unitat d'Impressió i Reprografia

SUMARI

INTRODUCCIÓ	7
LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA AMB LA LECTURA PÚBLICA	9
EL PLA DE BIBLIOBUSOS, UN COMPROMÍS AMB LES POBLACIONS RURALS	11
INICIS I EVOLUCIÓ DEL SERVEI	13
• Un precedent dramàtic: la Guerra Civil	
• Altres antecedents	
• Els bibliobusos actuals	
• Nous noms per a nous vehicles	
• Com es gestionen	
• La difusió	
COM SÓN ELS BIBLIOBUSOS	19
• Els vehicles	
• Característiques tècniques	
• L'equip informàtic	
• Les parades	
• Els garatges	
EL SUPORT TÈCNIC I HUMÀ	23
• Pertànyer a una xarxa	
• El factor humà	
TOT ES DEIXA EN PRÉSTEC	25
PER CAMINS I CARRETERES: LES RUTES	27
• Els municipis atesos: característiques	
• Les rutes	
L'ÚS DEL SERVEI	31
QUÈ COSTA UN BIBLIOBÚS	33
ELS PROGRAMES DE FOMENT DE LA LECTURA	35
• El programa de foment de la lectura als bibliobusos	
• Objectius del programa	
• Evolució del programa al llarg dels anys	
• Relació amb les escoles	
• Avaluació	
• Les diferents campanyes	
• Xifres d'assistència	
• Difusió	
CONCLUSIONS	43
ANNEXOS	45
• Model de conveni entre els ajuntaments i la Diputació	
• Breu informe sobre una enquesta de satisfacció entre usuaris de bibliobús	
• Quadre d'estàndards per a bibliobusos (econòmics i de serveis)	
BIBLIOGRAFIA	51

INTRODUCCIÓ

Els serveis itinerants són una bona fórmula per facilitar recursos a les poblacions rurals, que així poden disposar de les mateixes oportunitats que les poblacions més grans o ben comunicades. Catalunya té força exemples de serveis d'aquest tipus, que van des dels mercats setmanals de roba i menjar fins a espectacles ambulants que antigament passaven pels pobles.

Els bibliobusos o biblioteques mòbils han estat i són una de les millors maneres de facilitar la lectura pública a molts ciutadans i en aquest sentit s'han beneficiat de les millores informàtiques dels últims anys, que els permeten introduir els recursos d'una biblioteca moderna i al dia.

Amb aquest document volem donar una panoràmica general del servei, tant des del punt de vista tècnic com humà, dels recursos necessaris per posar-lo en funcionament i de les característiques dels usuaris. També volem parlar de les activitats de foment de la lectura que s'hi duen a terme i de la seva repercussió.



Foto: Núria Ventura

Els bibliobusos no són un invent actual però, amb les característiques i els recursos de què disposen els nous vehicles, podem dir que proporcionen un servei modern que ha sabut adaptar-se a les necessitats dels ciutadans d'avui.

LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA AMB LA LECTURA PÚBLICA

Un dels objectius de la Diputació de Barcelona és garantir l'accés a la informació i a la cultura a tots els ciutadans del seu territori. Per aquesta raó es dóna suport a la lectura pública (l'única competència cultural que per llei és pròpia dels ajuntaments).

Una de les actuacions més emblemàtiques en aquest sentit és el suport a les biblioteques dels municipis. Aquest suport es concreta en ajudes econòmiques per a la construcció de noves biblioteques, en assessorament tècnic, en l'adquisició dels fons documentals bàsics de les noves biblioteques, en la renovació i adquisició de fons documentals, en el manteniment del sistema informàtic que sosté el conjunt de biblioteques, etc. A finals del 2003 la Xarxa constava de 163 biblioteques i 9 bibliobusos.

La distribució dels ciutadans de la província de Barcelona no és gens homogènia. Barcelona té una població de 4.804.606 persones repartides en 311 municipis, però d'aquests municipis 39 tenen més de 20.000 habitants i concentren el 79,6 % de la població. D'altra banda hi ha 172 municipis –que representen el 3,4 % de la població– que tenen menys de 3.000 habitants.¹

La Llei 4/1993, del sistema bibliotecari de Catalunya, estableix que els municipis de més de 5.000 habitants han d'oferir un servei bibliotecari. Per als municipis més petits la llei només esmenta que han de rebre el suport de la comarca. La mateixa llei preveu que les diputacions provincials donin serveis de suport a la lectura pública.

Serveis regionals de suport a la lectura pública. Mentre no es dugui a terme la divisió del territori de Catalunya en regions, la prestació dels serveis regionals de suport a la lectura pública regulats per l'article 37.3 ha de ser duta a terme pel Departament de Cultura i les diputacions provincials. Els serveis que hagi de prestar cada administració han de ser determinats pel reglament del Govern de la Generalitat, d'acord amb el que disposen aquesta llei i la legislació de règim local.²

En un decret posterior, es defineix el paper de les diputacions provincials en relació a la lectura pública. A la introducció del decret es diu:

La Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya, estructura el Sistema de Lectura Pública a partir de dos elements bàsics: en primer lloc, les biblioteques públiques [...]; en segon lloc, els serveis de suport a la lectura pública, dins dels quals es distingeix entre els serveis nacionals, gestionats pel Departament de Cultura, i els serveis regionals, que, mentre no es creïn les regions, són competència del Departament de Cultura i de les diputacions provincials.³



Foto: Albert de la Peña

Biblioteca Central d'Igualada

¹ Les xifres provenen del padró del 2001

² Disposició transitòria tercera de la Llei del sistema bibliotecari de Catalunya. DOGC 1727, 29.3.1993

³ Decret 124/1999, de 4 de maig, sobre els serveis i el personal del Sistema de Lectura Pública de Catalunya. DOGC 2885, 10.5.1999

Si ja en el cas dels municipis grans es veu clarament l'avantatge de treballar en xarxa per tal de gestionar millor els recursos culturals i d'informació –molt difícilment un municipi podria per si mateix cobrir les necessitats culturals i d'informació de la seva gent–, en el cas dels municipis més petits aquesta situació és encara més evident.

Els municipis amb una població entre 3.000 i 5.000 habitants han de poder mantenir, amb ajuda supramunicipal, biblioteques filials dins dels estàndards de la Xarxa, però per sota de 3.000 habitants cal recórrer a algun tipus de servei mancomanat si es vol donar la mateixa qualitat de servei que s'ofereix als usuaris de les biblioteques de poblacions grans. La Diputació de Barcelona ha volgut assumir la responsabilitat de fer front a aquesta situació; la solució que ofereix és el servei de bibliobús. En el Decret sobre els serveis i el personal del Sistema de Lectura Pública de Catalunya es recull el paper de les diputacions en relació als bibliobusos:

Article 2.3. Correspon a les diputacions provincials la prestació dels serveis regionals següents:

[...]

e) Serveis bibliotecaris mòbils, quan el seu abast sigui supracomarcal.⁴

El bibliobús és un servei bibliotecari mòbil que atén poblacions que no poden tenir una biblioteca estable amb els requisits que actualment cal exigir a una biblioteca. El model de bibliobús rural, iniciat el 1973 en unes condicions molt diferents de les actuals, s'ha anat implantant en diferents zones, on majoritàriament s'ha guanyat una reputació de qualitat i eficiència.

⁴Decret 124/1999, de 4 de maig, sobre els serveis i el personal del Sistema de Lectura Pública de Catalunya. DOGC 2885, 10.5.1999

EL PLA DE BIBLIOBUSOS, UN COMPROMÍS AMB LES POBLACIONS RURALS

L'any 1995 el Servei de Biblioteques va elaborar un Pla de bibliobusos per tal de donar una alternativa bibliotecària a les poblacions de menys de 3.000 habitants que no tenen obligació ni mitjans per mantenir una biblioteca fixa actualitzada. L'objectiu era oferir unes possibilitats d'accés al coneixement, a la cultura, al pensament, al lleure i a la informació similars a les que oferien les biblioteques estables de les poblacions grans. El Pla preveia la dotació de 9 bibliobusos per donar servei als municipis entre 400 i 3.000 habitants i un pressupost de 490 milions de pessetes en 10 anys.

A finals de l'any 2002 va entrar en funcionament l'últim dels bibliobusos previstos. Amb el nom de Montnegre, aquest bibliobús serveix municipis del Maresme i del Vallès Oriental i té la biblioteca Can Pedrals de Granollers com a biblioteca central de zona per donar-li suport.



Cobert ja tot el territori de la província amb els nou bibliobusos, es van reestructurar les rutes fent que alguns municipis passessin a ser servits per un altre bibliobús, la qual cosa va permetre oferir el servei a tots els municipis de més de 300 habitants. A principis del 2004 el servei de bibliobús arriba a 101 municipis, amb una població total de 137.000 habitants. El servei es presta setmanalment o quinzenalment, depenent del nombre d'habitants de la població.

En el cas, però, d'alguns municipis de menys de 350 habitants, per ara el servei només es pot oferir en règim mensual.

INICIS I EVOLUCIÓ DEL SERVEI

• Un precedent dramàtic: la Guerra Civil

Durant la Guerra Civil es posà en funcionament un bibliobús que depenia del Servei de Biblioteques Populars de la Generalitat de Catalunya.⁵ Aquest bibliobús servia els soldats republicans que lluitaven al front i també col·laborava amb els hospitals per als soldats (1938-1939). De fet, ja abans de la guerra, Jordi Rubió, director del Servei de Biblioteques Populars, havia vist la possibilitat del bibliobús per a algunes zones del país.⁶ La història d'aquest bibliobús, com la del Servei de Biblioteques del Front, és un símbol de la fe que un grup de persones van posar en els llibres com a font de superació personal en circumstàncies adverses.



Bibliobús del Front

El 24 de gener de 1939 el bibliobús, en el seu darrer viatge, va creuar la frontera per portar a l'exili un grup d'intel·lectuals de la Institució de les Lletres Catalanes i les seves famílies.

• Altres antecedents

El març de 1957 la Xarxa de Biblioteques Populars de la Diputació de Barcelona inaugurà un bibliobús encarregat de recórrer barris de l'Hospitalet de Llobregat i d'Esplugues de Llobregat i també el barri de Sants de Barcelona. Més endavant també va arribar a Sant Joan Despí. El juny de 1960 va entrar en servei un segon bibliobús, que recorria barris del nord de Barcelona i algun punt de la Sagrada Família i del Poble Nou. Aquests bibliobusos, que van ser regalats pel Ministerio de Educación Nacional, no tenien tracció autònoma i eren arrossegats per un altre vehicle. Per les xifres d'ús de servei de què disposem veiem que eren molt utilitzats.⁷



Bibliobús urbà (1960?)

El primer bibliobús rural que la Diputació posà en funcionament va ser el bibliobús de la zona de Berga (més endavant servida pel Pedraforca) que l'any 1973 va començar a donar servei amb un vehicle cedit per la Direcció General de Archivos y Bibliotecas del ministeri. Aquest vehicle tenia tracció autònoma i anava equipat amb un tocadiscos.

⁵ El Servei de Biblioteques de la Diputació, per raons històriques, se sent especialment lligat al Servei de Biblioteques Populars de l'època republicana.

⁶ CUGUERÓ, Maria C, BOADA, M. Teresa i ALLUÉ, Vicenç: *El Servei de Biblioteques del Front*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1995. pàg. 129.

⁷ *Anuario de la Biblioteca Central y las Populares y Especiales 1957-1960*. Barcelona: Diputació Provincial de Barcelona, 1964.



Antic bibliobús del Berguedà (1982)

El primer itinerari d'aquest bibliobús, que arribava amb periodicitat quinzenal a 19 municipis i a 15 colònies tèxtils, fou el següent: Olvan, Sagàs, Santa Maria de Merlès, Lluçà, Santa Eulàlia de Puig-oriol, Montmajor, Casserres, Viver i Serrateix, Gironella, Cercs, Borredà, Vilada, Alpens, la Pobla de Lillet, Bagà, Avià, Cardona i Berga. Al llarg dels anys aquest itinerari es va anar reduint a: Bagà, Borredà, Casserres, Cercs, Montmajor, la Pobla de Lillet, Santa Eulàlia de Puig-oriol, Vallcebre, Vilada i les colònies de l'Ametlla de Merola, Manent, Bassacs i Viladomiu

Nou. L'any 1993 el vehicle deixà de funcionar després d'una avaria mecànica que posà en evidència que el bibliobús no tenia les condicions de seguretat adequades per continuar aquest servei.

• Els bibliobusos actuals

L'any 1994 la Diputació va adquirir un nou vehicle per substituir l'antic del ministeri i al mateix temps, després d'avaluar les necessitats reals de la població, es va replantejar el servei, tant pel que respecta a les rutes com al disseny i les condicions del vehicle. Aquesta reflexió va fer cobrar més consciència del paper que els bibliobusos podien arribar a tenir com a factor reequilibrador de les desigualtats territorials. Les recomanacions dels organismes internacionals aconsellant aquest tipus de servei per a poblacions petites, l'estudi territorial de la província, i l'experiència de molts països europeus que fa anys que en disposen, van ser determinants perquè la Diputació de

Barcelona agafés el compromís reflectit en el Pla de bibliobusos abans esmentat.

Així doncs, el 1994, amb el bibliobús de Berga (actualment Pedraforca), es va començar un procés de dotació de bibliobusos que donessin serveis d'informació i préstec a les poblacions entre 400 i 3.000 habitants amb les mateixes prestacions que a la resta de biblioteques de la Xarxa.



Bibliobús Pedraforca

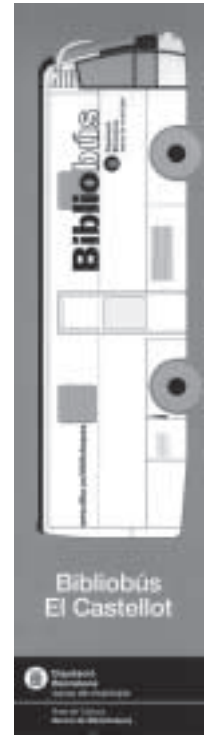
El mes de juliol de 1995 es va inaugurar el bibliobús de Vilafranca i el març de 1997 es van posar en funcionament el segon bibliobús de Vilafranca i el de Vic. El 1998 van entrar en funcionament dos nous bibliobusos, un altre més per a la zona de Vic i un per a la zona d'Igualada. El 25 de novembre del 2001 van ser inaugurats dos nous bibliobusos: un per a la zona de Manresa i l'altre per a la zona de Terrassa. A finals del 2002 entra en funcionament l'últim bibliobús previst, el de la zona de Granollers.

• **Nous noms per a nous vehicles**

Fins l'any 1998 els bibliobusos portaven el nom de la ciutat més gran de la zona on hi havia la biblioteca de suport: bibliobús de Berga, de Vilafranca, de Vic... Però aquesta opció no agradava gaire als pobles de la ruta, que s'hi sentien poc identificats, i es va optar per donar-los el nom de muntanyes o cims de la seva àrea geogràfica.

NOMS ACTUALS I ANY DE POSADA EN FUNCIONAMENT

- Bibliobús Pedraforca (zona de Berga), nou vehicle 1994
- Bibliobús El Castellot (zona de Vilafranca del Penedès), 1995
- Bibliobús Montau (zona de Vilafranca del Penedès) i Bibliobús Guillerries (zona de Vic), 1997
- Bibliobús Tagamanent (zona de Vic) i Bibliobús Montserrat (zona d'Igualada), 1998.
- Bibliobús Cavall Bernat (zona de Manresa) i Bibliobús La Mola (zona de Terrassa), 2001
- Bibliobús Montnegre (zona de Granollers), finals del 2002



• **Com es gestionen**

Cada bibliobús s'ha concebut com una biblioteca més dins la Xarxa de Biblioteques, amb la particularitat que tots són íntegrament mantinguts per la Diputació.

Prèviament a l'entrada en funcionament d'un bibliobús, es firma un conveni amb els diferents ajuntaments de la zona, en què es fixen els compromisos i les condicions de cada institució (veure l'annex). Els ajuntaments es comprometen a facilitar l'electricitat (i fins no fa gaire també el telèfon), a senyalitzar la parada al lloc acordat prèviament i a tenir en compte les activitats del bibliobús com a part integrant de la política cultural i educativa del municipi. Des del Servei de Biblioteques (Central de Suport) es compren i cataloguen els llibres, discos i vídeos que s'envien als bibliobusos periòdicament; es manté el sistema informàtic que permet accedir al catàleg col·lectiu de la Xarxa i s'hi introdueixen tots els registres dels bibliobusos. També des del Servei es gestiona la formació permanent dels bibliotecaris i dels xofers-tècnics auxiliars.



Foto: Jordi Puy

Els bibliobusos estan integrats dins d'una zona geogràfica, depenen d'una biblioteca central que els dóna suport i disposen de préstec interbibliotecari. Tenen també l'assessorament tècnic del Servei de Biblioteques.

Un cop l'any es reuneix la Comissió de Seguiment de cada bibliobús per avaluar el funcionament del servei a fi de millorar-ne l'eficàcia. Formen part d'aquesta comissió els alcaldes i regidors de cultura de cada ajuntament i els directors/es del bibliobús, de la biblioteca central de zona i del Servei de Biblioteques.

Els bibliobusos per la seva mateixa concepció, són molt receptius a les demandes dels usuaris, capten fàcilment els seus canvis de necessitats i, dins les possibilitats del sistema del qual formen part, poden actuar en conseqüència. Per donar resposta a les noves necessitats d'informació, tenen un PC dedicat exclusivament a la consulta lliure i gratuïta a Internet. A més, els bibliotecaris disposen d'un pressupost de compra directa amb el qual complementar de manera més personalitzada les adquisicions que es fan centralitzades des del Servei de Biblioteques.

- **La difusió**



Com qualsevol servei que es dona amb una freqüència establerta, el bibliobús s'ha de fer conèixer: horaris, dies de servei, prestacions que ofereix... per tal que els potencials usuaris sàpiguen on i quan poden trobar el bibliobús així com l'oferta cultural, lúdica i informativa de què disposa.

Pal de les parades. El primer element identificador de què disposen els bibliobusos és la senyalització de la parada. Al llarg dels anys els bibliobusos han tingut dos dissenys diferents de pal de parada. El primer, un model força sobri amb el perfil d'un llibre al capdamunt, duia només informació sobre el dia i hora del servei en aquell municipi. El segon, més gran i amb major impacte visual, subministra altres informacions: adreça de la pàgina web del Servei de Biblioteques, telèfon del bibliobús, així com dates de vacances, incidències... Aquest model s'instal·là durant els primers mesos del 2003.



Tríptic. Cada bibliobús disposa d'un tríptic que es reparteix per totes les poblacions on dona servei. S'hi informa de les rutes, condicions del préstec, tipus de documents que s'hi poden trobar, serveis que s'ofereixen...

Punts de llibre amb calendari. Cada any s'imprimeixen uns punts de llibre per a cadascun dels bibliobusos. Els punts porten el calendari on s'especifiquen de manera molt visual els dies i horaris del servei a cada població. A més, també es difonen el telèfon i l'adreça electrònica del bibliobús.

Cartells. Petits cartells amb el lema *El bibliobús, la vostra biblioteca* on es recorda el dia i l'hora de servei a cada municipi. Es penjen a llocs amb forta afluència de públic: botigues, l'escola, la cartellera de l'ajuntament...

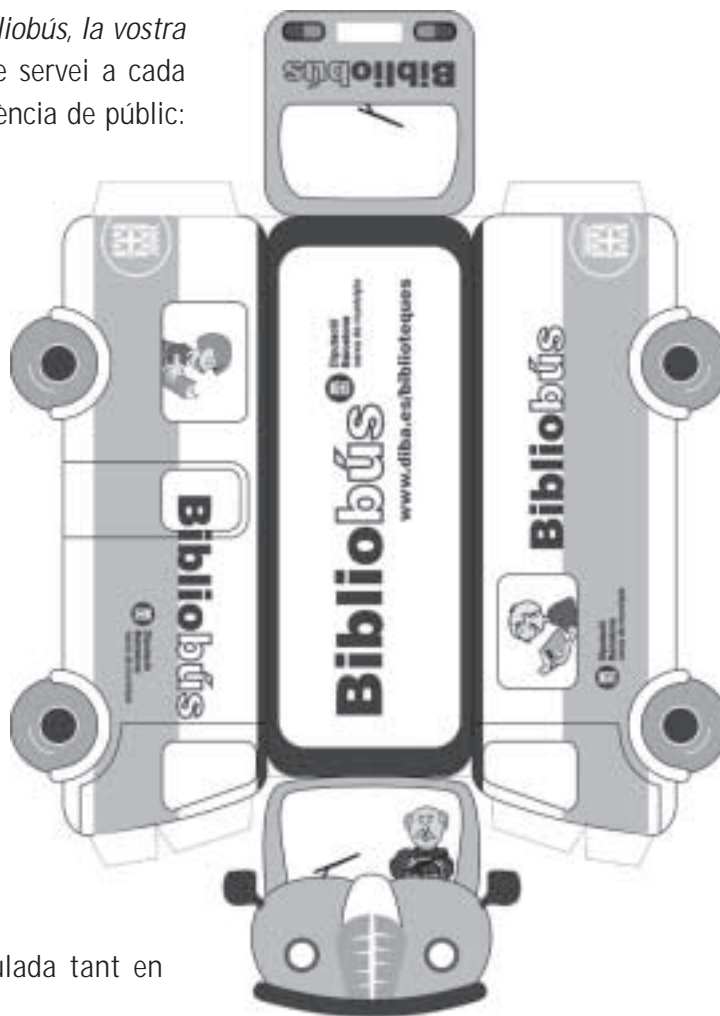
Retallable. Una idea suggerida per una bibliotecària. Es tracta d'una reproducció en cartolina d'un bibliobús que cal retallar i enganxar. Es regala als lectors més petits.

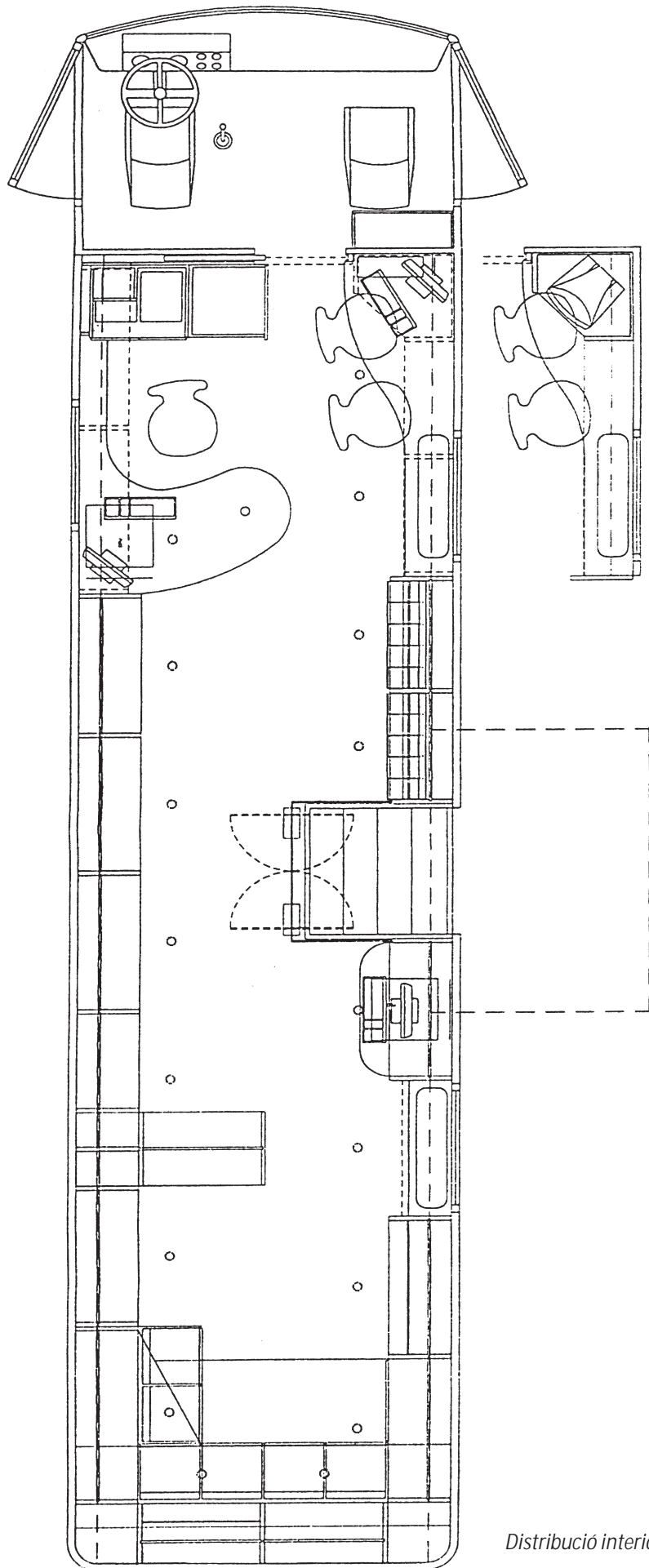
Postals. Serveixen com a recordatori. Fins ara s'han utilitzat només per recordar aniversaris especials d'algun bibliobús. Duen la mateixa imatge i lema que el cartell.

Vídeo. Un reportatge sobre el bibliobús de la zona de Berga que té com a objectiu explicar als responsables municipals i al públic en general les funcions i serveis dels bibliobusos. N'existeix versió subtitulada tant en castellà com en anglès.

Pàgina web del Servei de Biblioteques, www.diba.es/biblioteques, on s'informa de les rutes, calendaris i horaris de servei de tots els bibliobusos. Així mateix també s'informa de les diferents campanyes de foment de la lectura.

A més, els mitjans de comunicació locals (ràdio, televisió, diaris) acostumen a donar informació sobre els bibliobusos, especialment sobre les campanyes anuals de foment de la lectura.





Distribució interior (2001)

COM SÓN ELS BIBLIOBUSOS

• Els vehicles

No existeix un model estàndard de bibliobús; en diferents països se'n pot trobar una gran varietat de models que funcionen correctament. En el cas dels bibliobusos de la Diputació, tots han anat seguint el disseny a partir del qual es va construir el nou vehicle per a la zona de Berga. Aquest disseny, que va ser llargament estudiat pels tècnics del Servei de Biblioteques, s'ha anat perfeccionant a mesura que s'ha pogut anar recollint l'experiència de més bibliobusos en funcionament.

Els vehicles han de ser molt potents per poder transportar sense problemes una càrrega d'entre 3.000 i 4.000 kg, que és el que aproximadament pesa el conjunt de llibres, audiovisuals, mobiliari i l'equip informàtic. També cal tenir present que moltes vegades han de circular per carreteres de muntanya, en condicions climatològiques no sempre favorables i que la seguretat ha d'anar acompanyada del confort. D'altra banda, el seu disseny interior ha de permetre transportar uns 4.000 documents.

Per tal d'evitar avaries, que paralitzen el servei i deixen els usuaris sense atendre, és crucial disposar de vehicles molt sòlids i fiables tècnicament, i també d'un servei tècnic que s'encarregui del manteniment, les revisions i reparacions. En el cas dels bibliobusos de la Diputació, la Unitat de manteniment de vehicles de la Corporació és l'encarregada d'aquesta funció.

• Característiques tècniques dels vehicles

Els vehicles són de la mida d'un autobús de transport de passatgers, d'uns 10 m de llargada per 2,5 m d'amplada aproximadament. Estan construïts sobre un xassís d'autobús i carrossats per una empresa especialitzada per tal d'ajustar-los a les necessitats del servei. En aquest moment hi ha tres models diferents de xassís: Volvo, Iveco i Man. Els tres últims bibliobusos tenen un pes màxim autoritzat de 17.500 kg.

El seu disseny respon a aquestes premisses:

Accés:

- Entrada dels usuaris per un dels laterals mitjançant dues portes d'accionament hidràulic que permeten una cambra intermèdia per mantenir la temperatura interior.
- Escala d'accés amb tres graons abatibles.
- Cabina del conductor amb capacitat per a dues places i accés directe a la zona del públic.



Entrada dels usuaris

Foto: Albert de la Peña

Interior de la zona del públic:

- Prestatges regulables lleugerament inclinables a fi que els documents es mantinguin al seu lloc mentre el bibliobús viatja.



Foto: Albert de la Peña

Taulell del bibliotecari i vista interior

- Petit taulell i dos seients per a feines d'atenció al públic.

- Il·luminació artificial de dos tipus: ambiental (fluorescents), i una altra de puntual sobre els prestatges (bombetes dicriques).

- Aire condicionat.

- Aïllament tèrmic i acústic a tot l'interior del vehicle.

- Sistema de ventiladors extractors al sostre.

- Paviment de làmines de PVC antilliscant i ignífug.

• **L'equip informàtic**

Cada bibliobús disposa de l'equip següent:

- Dos ordinadors, en alguns casos un d'ells portàtil, per a les tasques bibliotecàries i també per a la consulta del catàleg per part dels usuaris.

- Impressora en color.

- Impressora per fer els carnets de préstec.

- Ordinador de pantalla plana exclusivament per a Internet (de lliure accés als usuaris).

Al local on es guarda el vehicle, alguns bibliobusos disposen d'un altre PC de treball, d'un escàner i d'una impressora làser per elaborar documentació interna.

Fins l'any 2003 els bibliobusos utilitzaven la Xarxa Telefònica Commutada i s'hi connectaven a través d'un mòdem de 56 kbytes/seg, per això calia una línia telefònica que proporcionava cada ajuntament. Durant el 2003 es van instal·lar línies XDSL a tots els municipis per tal de millorar l'eficiència i velocitat de les connexions. La informatització dels serveis permet tenir connexió al catàleg col·lectiu de la Xarxa de biblioteques, incorporar-hi els nous documents i gestionar totes les transaccions de préstec de manera informatitzada.

L'equipament informàtic dels bibliobusos és igual que el de la resta de biblioteques. La Unitat d'Informàtica Bibliogràfica del Servei d'Informàtica i Telecomunicacions s'encarrega de vetllar pel manteniment d'aquests equips, que es gestionen amb una empresa externa.

• Les parades

A cada municipi, el bibliobús té una parada convenientment senyalitzada en un espai cèntric de fàcil accés. Cal triar amb cura el lloc on s'aturarà el bibliobús; un emplaçament correcte el farà més accessible i li aportarà un major nombre d'usuaris.

La parada ha de disposar d'una presa de corrent neutre (fase i terra de 220 volts/30 ampers) per a la il·luminació i l'aire condicionat del vehicle. La despesa de llum corre a càrrec dels respectius ajuntaments; de fet, és l'única despesa –a part d'un manteniment mínim de la parada– que els bibliobusos generen als ajuntaments. A més, les parades han de disposar d'una línia XDLS que gestiona la Diputació de Barcelona.



Foto: Núria Ventura

Senyalització any 2004

• Els garatges

Inicialment s'havia previst que els bibliobusos poguessin allotjar-se dins la biblioteca cap de zona. Aquesta és la situació ideal perquè facilita l'intercanvi de llibres i altres materials amb la biblioteca. Malauradament això només ha estat possible en el cas de Berga i en el cas de Granollers (que no serà operatiu fins al 2005); a les altres biblioteques, per les característiques urbanístiques de l'entorn de la biblioteca, que no permetien als vehicles de manio-brar-hi, o per problemes d'espai de l'edifici de la biblioteca, ha calgut buscar locals alternatius.



Foto: Albert de la Peña

Prestatgeries inclinades i amb subjectadors, secció de revistes

Per allotjar els bibliobusos s'han llogat locals que, a més de fer de garatge, disposin també d'un petit despatx per a feines d'oficina i d'un magatzem per a la resta del fons documental del bibliobús. Habitualment els bibliobusos es guarden en la població més gran de la seva zona i es procura que el temps de mitjana que tarda el bibliobús per anar des del garatge fins a cada població no passi de mitja hora.

EL SUPORT TÈCNIC I HUMÀ

• Pertànyer a una xarxa

Els bibliobusos estan adscrits a una biblioteca central de zona que els deixa documents, proporciona personal suplent (itinerants), acull les reunions de treball de les biblioteques de la comarca i és el punt neuràlgic d'intercanvi d'informació entre biblioteques. A més, els bibliobusos tenen el suport tècnic del Servei de Biblioteques. Des del Servei es prepara tot el material de més gran difusió (tríptics amb la informació del que ofereix el bibliobús i punts de llibre amb els calendaris i horaris) i també s'organitzen les activitats de foment de la lectura que es fan anualment.

• El factor humà

Cada bibliobús és atès per un bibliotecari, que té la categoria de director de biblioteca, i un xofer-tècnic auxiliar, que també desenvolupa tasques de tècnic auxiliar de biblioteca. El personal segueix regularment cursos per actualitzar els seus coneixements i adaptar-se a les noves necessitats de lleure, coneixements i informació que els ciutadans reclamen cada vegada més a les biblioteques públiques.

Si treballar en una biblioteca pública requereix una gran capacitat d'adaptació i una actitud decidida de servei al ciutadà, quan es treballa en un bibliobús aquestes qualitats són encara més imprescindibles. Un bibliobús sol atendre entre 10 i 12 municipis, cadascun amb les seves característiques; amb uns ajuntaments representats per persones que van canviant i que sovint tenen horaris incompatibles amb la jornada laboral del bibliobús; amb unes escoles de tarannà molt diferent les unes de les altres, a vegades



Foto: Xavi Curiñel

amb equips de mestres molt poc estables; amb una població que, depenent de la zona, pot estar creixent o retrocedint, captant gent d'altres zones, sovint amb bagatges culturals molt diferents dels habituals al poble... A més, el personal dels bibliobusos, malgrat la sòlida infraestructura que tenen al darrere, estan sols fent el servei i han de poder donar resposta a les incidències que puguin sorgir: inclemències climàtiques, fallades de connexions (hi ha zones molt tancades on tenen mala cobertura telefònica), zones d'aparcament no respectades...

Cada bibliobús atén en conjunt una població de més de 11.000 persones, però en canvi ofereix un tracte personalitzat propi de biblioteca molt petita. Per les característiques de la feina, els bibliotecaris poden conèixer molt bé les necessitats dels usuaris i donar-los resposta en un termini relativament breu; en aquest sentit és una feina molt agrada. Per qualificació personal i actitud, els bibliotecaris de



bibliobús poden atendre tant demandes d'una certa complexitat, per exemple recerques molt especialitzades a Internet, com tasques més senzilles, com ara recomanar contes als més petits. La formació d'usuaris es pot realitzar de manera formal i en grups o de manera més informal.

Cal destacar l'important paper que tenen els xofers-tècnics auxiliars per al bon funcionament del vehicle. Contínuament fan el manteniment bàsic del vehicle

i són ells els que tenen la capacitat per detectar-ne qualsevol tipus d'avaría o problema. La seva bona conducció és evidentment una garantia per tenir un servei eficient. A partir del 1998, per cobrir les places de xofer es demana, a més de la titulació i l'experiència per conduir el vehicle, acreditar els coneixements que permetin accedir també a la categoria de tècnic auxiliar de biblioteca, per col·laborar tant en l'atenció al públic com en tasques de funcionament intern. D'aquesta manera, amb un equip de dues persones, el temps d'atenció al públic es rendibilitza molt més.

El Servei de Biblioteques s'encarrega de cobrir les baixes i incidències del personal. En el cas dels bibliotecaris, són suplerts amb bibliotecaris itinerants de la zona a la qual pertany el bibliobús. Els xofers, en canvi, són substituïts per un xofer tècnic auxiliar de biblioteques del propi Servei de Biblioteques. Excepcionalment a vegades s'ha de recórrer a xofers que es contracten a empreses especialitzades.

TOT ES DEIXA EN PRÉSTEC

Cada bibliobús porta uns 4.000 documents per deixar en préstec (entre llibres, vídeos, discos i revistes), als quals s'ha de sumar el fons que té a disposició dels lectors i que guarda en el magatzem dels garatges. El fons es va renovant constantment. Cada mes es reben nous materials i periòdicament es retiren documents; els bibliobusos, pel fet de tenir unes grans limitacions d'espai, han de ser molt estrictes en el manteniment i actualització de la seva col·lecció, que cal adaptar molt acuradament a les necessitats dels usuaris.



Foto: Albert de la Peña

Amb data del 31 de desembre del 2003, el fons de cada bibliobús oscil·lava entre 6.322 i 13.173 documents. El fons inicial de l'últim bibliobús inaugurat fou de 5.000 documents, que es repartiren entre 4.200 llibres, 300 vídeos i 500 CDs. A aquest fons cal afegir els lots de nous materials que periòdicament s'envien als bibliobusos, normalment uns deu lots de llibres i sis d'audiovisuals l'any. A finals del 2003, la mitjana del fons de documents de què disposaven els bibliobusos era:

- llibres: 7.153
- discos compactes: 1.205
- VHS i DVDs: 609
- CD-Rom i altres materials electrònics: 23

i com a mitjana estaven subscriptes a 29 publicacions periòdiques.

Quant a la renovació del fons, reproduïm el nombre total de documents ingressats l'any 2003 per als nou bibliobusos i les mitjanes resultants per bibliobús. De l'increment anual del fons cal restar-ne el gran nombre d'obres que es donen de baixa constantment, ja sigui perquè estan molt malmeses per l'ús o perquè son redistribuïdes dins la Xarxa a biblioteques on tinguin més ús.

Nous documents ingressats el 2003	
Total de nous documents ingressats el 2003:	7.397
Mitjana per bibliobús:	822
Total llibres:	5.381
Mitjana:	598
Total CDs, VHS, DVDs i altres electrònics:	2.016
Mitjana:	224

Des del PC per a consultes al catàleg, els usuaris poden accedir al catàleg del bibliobús, al de totes les biblioteques de la Xarxa i també al d'altres xarxes de biblioteques informatitzades. Com que cada bibliobús té una biblioteca central que li dóna suport

(Berga, Vic, Vilafranca del Penedès, Igualada, Manresa, Terrassa, Granollers), els usuaris dels bibliobusos poden demanar els documents que els interessin de la biblioteca central, que després el bibliobús portarà. Mitjançant Internet, qualsevol usuari pot fer la consulta al catàleg des de casa i, per telèfon o correu electrònic, fer la reserva del document que li interessa perquè el bibliobús l'hi porti en la propera visita.

A més, disposen també de préstec interbibliotecari, que funciona a través de missatgeries que arriben a les biblioteques centrals.



Foto: Albert de la Pena

PER CAMINS I CARRETERES: LES RUTES

Abans de posar un nou bibliobús en funcionament, es fa un estudi de la zona i se seleccionen els municipis que per població serien candidats a tenir el servei. També es té en compte si el poble té una sala de lectura o una petita biblioteca que vulgui ser reforçada pel servei del bibliobús. Després s'estableix una ronda de converses amb cada ajuntament i els interessats firmen un conveni amb la Diputació. En el Conveni s'especifica la responsabilitat de cada institució (veure l'annex).

Perquè els usuaris s'acostumin a utilitzar el bibliobús és important que el servei es pugui donar amb regularitat i freqüència; és per aquest motiu que el nombre de poblacions ateses és força limitat, normalment entre 10 i 12 municipis per bibliobús, la qual cosa representa viatjar una mitjana d'uns 320 quilòmetres per setmana.



Foto: Albert de la Peña

• Els municipis atesos: característiques

A principis del 2004 els nou bibliobusos atenen 101 municipis de la província amb una població entre 300 i 3000 habitants. El servei es presta setmanalment per als municipis de més de 1.000 habitants o quinzenalment per als de menys; en alguns casos hi ha parada en diferents nuclis del mateix municipi. Excepcionalment el servei també es presta en règim mensual en alguns municipis que s'han afegit molt recentment al recorregut dels bibliobusos. El temps d'estada a la parada és entre 2,30 i 3 hores.

El conjunt de la població atesa per cada bibliobús pot variar molt. A principis del 2004, oscil·lava entre els 19.478 usuaris potencials del Montnegre fins als 11.857 del Pedraforca. Els municipis també varien molt d'una zona a una altra; fins i tot dins de la mateixa comarca es troben diferències molt notables, si bé a la majoria de pobles s'observen algunes constants:

- Existència d'una població gran que és el centre neuràlgic de la zona. Alguns serveis s'han d'obtenir d'aquesta població. Per la manca de bons serveis de transport públic, els desplaçaments s'han de fer majoritàriament en cotxes particulars, la qual cosa limita molt alguns col·lectius (infants i joves, gent gran, i sovint també dones).
- Complementarietat entre les feines agrícoles i ramaderes originals i altres activitats que fan que en els darrers anys l'origen dels ingressos familiars s'hagi diversificat molt.
- Desplaçament dels infants de més de 12 anys a un altre municipi per seguir l'escolarització; això pot arribar a comportar que la família es desplaci al municipi on els nens podran fer la secundària.

- Freqüent incompatibilitat d'horaris entre els alumnes de secundària i el servei de bibliobús.
- Èxode de molts joves per seguir estudis o treballar fora del poble.
- Males condicions per utilitzar les tecnologies de la informació per la manca d'inversions en telecomunicacions en determinades zones.

A part, hi ha municipis que tenen la població molt concentrada en un sol nucli (cosa que normalment facilita molt l'ús del servei) i d'altres que la tenen disseminada en petits nuclis, a vegades prou allunyats perquè calgui fer els desplaçaments en cotxe.

• **Les rutes**

Cada any es difonen les rutes dels bibliobusos amb els dies i els horaris de les parades així com els períodes de vacances. A principis del 2004 les rutes són:

BIBLIOBÚS PEDRAFORCA

tel. 609 196 401; b.pedraforca@diba.es

Avià, Bagà, Borredà, Cercs (Cercs-Sant Jordi), Gironella (els Bassacs), Guardiola de Berguedà, Montmajor, Olvan (Olvan-Cal Rosal), la Pobla de Lillet, Saldes, Sant Julià de Cerdanyola, Vilada

Habitants: 11.857

BIBLIOBÚS MONTSERRAT

tel. 616 988 352; b.montserrat@diba.es

Carme, Castellolí, Copons, els Hostalets de Pierola, Jorba, la Llacuna, Masquefa (la Beguda Alta), Òdena, Sant Martí Sesgueioles, Sant Martí de Tous, la Torre de Claramunt, Vallbona d'Anoia

Habitants: 12.916

BIBLIOBÚS GUILLERIES

tel. 616 978 825; b.guilleries@diba.es

Calldetenes, Gurb, Malla, les Masies de Voltregà, Rupit i Pruit, Sant Julià de Vilatorrada, Santa Eugènia de Berga, Santa Maria de Corcó (Santa Maria de Corcó-Cantonigròs), Sant Vicenç de Torelló (Borgonyà), Seva (Seva-Sant Miquel)

Habitants: 19.118

BIBLIOBÚS TAGAMANENT

tel. 609 196 431; b.tagamanent@diba.es

Alpens, Castellterçol, Figaró-Montmany, Folgueroles, Montesquiu, Muntanyola, Olost, Oristà, Perafita, Sant Bartomeu del Grau, Sant Boi de Lluçanès, Sant Martí de Centelles, Santa Eulàlia de Riuprimer, Vilanova de Sau.

Habitants: 12.778

BIBLIOBÚS EL CASTELLOT

tel. 696 443 541; b.castellot@diba.es

Canyelles, Castellet i la Gornal (la Gornal, les Masuques, Sant Marçal), Castellví de la Marca (la Múnia), Font-rubí (Guardiola), la Granada, Olèrdola (Moja, Sant Pere Molanta), Sant Llorenç d'Hortons, Sant Martí Sarroca, Santa Fe del Penedès, Torrelles de Foix
Habitants: 17.481

BIBLIOBÚS MONTAU

tel. 629 712 826; b.montau@diba.es

Avinyonet del Penedès (les Cabòries), les Cabanyes, Mediona (Sant Joan de Mediona, Sant Pere Sacarrera), Olesa de Bonesvalls, Olivella, Pacs del Penedès, el Pla del Penedès, Puigdàlber, Sant Cugat Sesgarrigues, Subirats (Lavern, Ordal, Sant Pau d'Ordal), Vilobí del Penedès, Torrelavit
Habitants: 14.016

BIBLIOBÚS CAVALL BERNAT

tel. 649 093 980; b.cavallbernat@diba.es

Callús, Casserres, Castellnou de Bages, l'Estany, Monistrol de Calders, el Pont de Vilomara i Rocafort, els Prats del Rei, Sant Mateu de Bages, Sant Salvador de Guardiola, Santa Maria d'Oló
Habitants: 12.509

BIBLIOBÚS LA MOLA

tel. 609 773 535; b.mola@diba.es

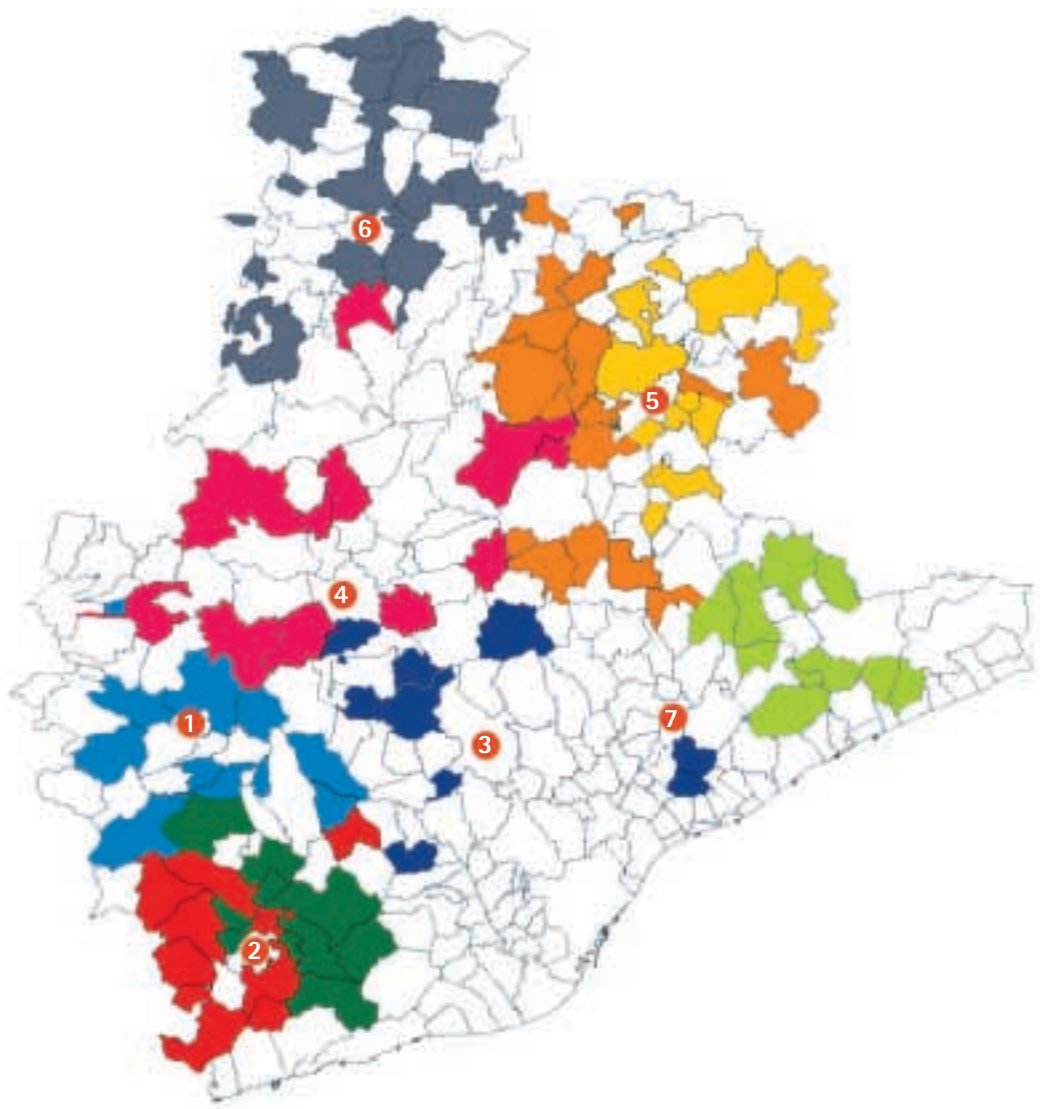
Castellgalí, Castellví de Rosanes, Monistrol de Montserrat, Rellinars, Sant Llorenç Savall, Ullastrell, Vacarisses, Vallromanes, Vilanova del Vallès
Habitants: 16.919

BIBLIOBÚS MONTNEGRE

tel. 636 49 56 64; b.montnegre@diba.es

Cànoves i Samalús, Dosrius, Fogars de Montclús, Gualba, Sant Antoni de Vilamajor, Sant Cebrià de Vallalta, Sant Iscle de Vallalta, Sant Pere de Vilamajor, Vallgorguina, Vilalba Sasserra
Habitants: 19.478

DISTRIBUCIÓ DELS BIBLIOBUSOS ALS MUNICIPIS DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA



ZONES DELS BIBLIOBUSOS

Entre parèntesis, nombre de municipis per zona

■	BUS El Castellot	(10)
■	BUS Cavall Bernat	(11)
■	BUS Guillerics	(10)
■	BUS La Mola	(9)
■	BUS Montau	(12)
■	BUS Montnegre	(10)
■	BUS Montserrat	(11)
■	BUS Pedraforca	(11)
■	BUS Tagamanent	(15)

CENTRALS DELS BIBLIOBUSOS

- ① Igualada
- ② Vilafranca del Penedès
- ③ Terrassa
- ④ Manresa
- ⑤ Vic
- ⑥ Berga
- ⑦ Granollers

L'ÚS DEL SERVEI

A la taula següent reproduïm algunes dades bàsiques del servei referents a l'any 2003.

ANY 2003

b. busos	dies de servei	hores de servei	usos del préstec			préstecs		
			total	per dia	per hora	total	per dia	per hora
total (9)	1.858	8.287	74.449	361	81	251.261	1.216	272
mitjana	206	912	8.272	40	9	27.918	135,11	30,22

Quant al perfil dels usuaris, es constata que els infants són usuaris assidus del servei. A la majoria de municipis no hi ha la possibilitat de seguir-hi l'ESO i per tant el col·lectiu de joves a partir de 12 anys fa més vida fora del poble i probablement utilitzen més les biblioteques estables. A la taula següent, reproduïm algunes dades del 2003 que fan referència als usuaris.

b. busos	nous carnets	usos del préstec			préstecs					
		infants	+13 anys	total	llibres fons infantil	llibres fons general	total llibres	fons audiovis. i altres	revistes	total
total (9)	4.088	38.882	35.567	74.449	100.188	57.596	157.784	71.393	22.084	251.261
mitjana	454	4.320	3.952	8.272	11.132	6.400	17.532	7.933	2.454	27.918

És evident que el bibliobús no podrà ser mai un lloc de consulta de documents, ni un lloc on passar l'estona mirant diaris i revistes, ni un lloc d'estudi (de fet, molt poques biblioteques tenen una instal·lació que els permeti complir aquesta funció eficientment, ni és aquesta una prioritat en la concepció del servei), ni un lloc on estar-se una tarda explorant tota mena de llibres..., funcions que sí que cobreixen les biblioteques estables. També és evident que els fons que tenen les biblioteques no són comparables quantitativament als dels bibliobusos, entre d'altres raons per l'espai de què disposen. Però, encara que la realitat del bibliobús i la d'una biblioteca convencional siguin tan diferents, veiem que les mitjanes d'ús del servei demostren que els bibliobusos són realment eficaços de cara al préstec.

		dies de servei	hores de servei	usos del préstec			préstec		
				total	per dia	per hora	total	per dia	per hora
Xarxa bibliotecària ⁸	TOTAL	43.559	248.776	3.145.312	11.810	1.876	8.647.745	32.532	5.152
	Màxim	349	3.242	106.962	353	41	301.288	1.004	115
	Mitjana	253	1.446	18.287	69	11	50.278	189	30
	Mínim	43	179	247	6	1	419	10	2
Xarxa bibliobusos	TOTAL	1.858	8.287	74.449	361	81	251.261	1.216	272
	Màxim	209	962	12.590	63	14	35.160	169	39
	Mitjana	206	921	8.272	40	9	27.918	135	30
	Mínim	199	887	4.492	23	5	14.433	73	16

⁸ Inclou la xarxa de biblioteques municipals i els bibliobusos

QUÈ COSTA UN BIBLIOBÚS

Per valorar les despeses del servei de bibliobús cal tenir en compte la primera inversió de construcció i adaptació del vehicle, la compra de la col·lecció inicial, la instal·lació informàtica i el condicionament de les parades; totes aquestes despeses corren a càrrec de la Diputació. L'últim bibliobús que ha entrat en funcionament costa aproximadament:

Vehicle, totalment carrossat i equipat	240.000 €	(39.932.640 ptes.)
Fons documental (5.000 llibres/àudios)	81.625 €	(13.581.257 ptes.)
Senyalització de les parades (aproximadament)	9.000 €	(1.497.474 ptes.)
Informatització	13.095 €	(2.178.824 ptes.)
TOTAL	343.720 €	(57.190.195 ptes.)

Un bibliobús costa 11.731€ l'any a la Diputació (mitjana de l'any 2003).

Aquesta xifra inclou les despeses de personal (substitucions incloses), la renovació del fons documental i les subscripcions a diaris i revistes, el manteniment del vehicle (canvi de peces i també reparacions fetes per personal extern a la Diputació), el carburant, la neteja del vehicle i del local, el lloguer del local... així com despeses derivades d'activitats organitzades pel bibliobús (però no les derivades de la campanya de foment de la lectura, que organitza el Servei de Biblioteques).

Quant a l'amortització del vehicle, que no està valorada en les xifres abans esmentades, la previsió és que els vehicles durin 15 anys; passat aquest temps se n'adquiriran de nous.

Els ajuntaments només han d'atendre les despeses d'electricitat. Quan els bibliobusos utilitzaven la Xarxa Telemàtica Commutada, els ajuntaments també havien de fer front a les despeses de telèfon. Amb el canvi a les línies XDSL, la Diputació ha assumit les despeses de connexió telemàtica.

ELS PROGRAMES DE FOMENT DE LA LECTURA

Als bibliobusos es fa constantment feina de foment de la lectura. Tant en l'atenció al públic, com en les activitats que s'organitzen de manera més sistemàtica, constantment es promou la lectura: parlant amb els infants perquè recordin als de casa que hi ha coses per a tothom, escoltant el que els lectors expliquen i el que els interessa i oferint-los un ventall de materials per escollir, exposant les novetats, estant alerta als temes d'actualitat per presentar els materials que el bibliobús ja té o que es poden treure d'altres biblioteques, publicant guies de lectura o fulls informatius amb les novetats, buscant informació sobre els diferents col·lectius que viuen a la zona i mirant de quina manera el bibliobús podria atendre alguna de les seves necessitats, fent reunions amb els mestres...

• El programa de foment de la lectura als bibliobusos

Al marge d'aquest tipus d'iniciatives que de manera més o menys formal tots els bibliotecaris duen a terme, a la majoria de biblioteques fixes hi ha programes de foment de la lectura que els ajuntaments financen o organitzen directament. Els bibliobusos també tenen un programa de foment de la lectura que organitza el Servei de Biblioteques. Aquesta opció permet aprofitar molt millor els recursos, estalviar molta feina de personal i tenir més ressò públic.

El programa de foment de la lectura dels bibliobusos s'adreça al públic infantil, per la qual cosa s'ha comptat sempre amb la col·laboració de les escoles. Durant les dues primeres edicions (anys 1995 i 1996) el programa era organitzat conjuntament per l'Àrea d'Educació, el Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona i els bibliobusos. Més endavant se n'han encarregat exclusivament el Servei de Biblioteques i els bibliobusos.

• Objectius del programa

L'objectiu principal del programa és fomentar el gust per la lectura entre els infants de primària (una etapa que es considera clau per a la consolidació de la majoria d'hàbits educatius). Associats a aquest objectiu n'hi ha tres més de molt genèrics.

D'una banda objectius generals relacionats amb la missió de tota biblioteca, però tenint en compte que justament els bibliobusos serveixen municipis als quals, per població, és difícil invertir molts recursos en projectes culturals; aquests objectius pretenen el desenvolupament personal i creatiu dels infants.



Foto: Xavi Cunill



Foto: Albert de la Peña

Trobada del bibliobús amb l'Amèrica Llatina (2002)

En segon lloc trobem objectius relacionats amb l'activitat concreta, que inclouen la difusió d'alguna part dels documents del bibliobús en funció del tema triat, l'oferiment d'un centre d'interès que les escoles que puguin explotar des de diferents assignatures i la possibilitat que els infants passin una bona estona amb un lleure diferent del que tenen normalment a l'abast.

I finalment objectius relacionats amb la difusió del servei del bibliobús a la seva zona d'influència.

• **Evolució del programa al llarg dels anys**

Les campanyes procuren anar en la mateixa línia de dinamització de la lectura que es fa a la resta de biblioteques de la Xarxa, com també diversificar al màxim les propostes a fi d'ampliar els horitzons dels infants a qui van adreçades. Tenen com a eix central un espectacle que el bibliobús porta a totes les poblacions on dona servei. Els adults interessats també poden assistir-hi.

La primera campanya va tenir lloc el 1995, quan només hi havia el bibliobús del Berguedà. Posteriorment, a mesura que entraven en funcionament, els altres bibliobusos s'hi anaven afegint. Això significa que l'organització de les campanyes s'ha anat tornant més complexa al llarg dels anys.

• **Relació amb les escoles**

En les seves primeres edicions, quan hi participava també l'Àrea d'Educació, el programa es va adreçar directament a les escoles, a les quals es demanava col·laboració, i s'ha anat seguint aquesta tònica. Ara bé, l'experiència ens ha ensenyat que el col·lectiu de mestres, que té al damunt moltes responsabilitats, no sempre pot o vol implicar-se molt en la campanya del bibliobús. També comprovem que cal ser molt àgil en l'organització perquè sovint els mestres no tenen temps per fer reunions. La idea és oferir a les escoles una proposta oberta que permeti que hi hagi diferents graus d'implicació. Al marge de la personalitat dels ensenyants, cada escola i cada equip de mestres té la seva dinàmica. A les últimes campanyes s'ha elaborat un dossier per a les escoles, on, a part d'explicar el programa, s'ofereixen propostes per poder aprofitar més el programa dins l'escola. L'objectiu és deixar un document al qual puguin recórrer els més interessats, sense haver de dependre del mestre que ha fet d'interlocutor amb el bibliobús.

A més, els darrers anys s'ha optat per proporcionar a les escoles lots de llibres i altres documents en préstec amb la finalitat de reforçar en els infants la funció del préstec i per donar-los l'oportunitat de manejar diferents tipus de documents (llibres de ficció, de coneixements, discos i a vegades vídeos). Els bibliobusos deixen els lots durant uns

dos mesos (s'han d'adquirir múltiples exemplars de cada material per permetre cobrir aquest préstec).

• **Avaluació**

Abans del 1999 l'avaluació es feia mitjançant l'observació directa durant l'espectacle, les xifres d'assistència i les opinions que mestres i infants feien arribar de manera informal als bibliotecaris. A partir del 1999 es va afegir un sistema d'avaluació mitjançant enquestes de satisfacció repartides a tots els mestres que veien l'espectacle amb els infants. A les enquestes es pregunta tant pel grau de satisfacció amb l'espectacle com pel seu grau d'utilitat de cara als objectius especificats a la campanya. Al final de les enquestes hi ha unes preguntes obertes on els mestres poden aportar suggeriments per a altres campanyes. Les enquestes són buidades i analitzades i les persones responsables de la campanya en reben els resultats.

• **Les diferents campanyes⁹**

Contes del bibliobús (1995)

Amb aquest títol es va programar una campanya que incloïa diferents espectacles de narració de contes del nostre país i d'altres. Les sessions podien anar a càrrec del grup Contes de tots colors o dels contistes locals Lluís Pinyot, Carme Rosell i Mitos Stampa. A totes les poblacions del bibliobús Pedraforca es va fer alguna sessió de contes per als alumnes de primària. Però, a més, la campanya va anar acompanyada d'un curs de formació per a encarregats de biblioteques escolars, que va impartir una bibliotecària i mestra de l'Amic de Paper. Amb aquest curs es pretenia reforçar el nou model de bibliobús i apropar els infants a la lectura de manera efectiva.



Contes al bibliobús (1995)

Teatre al bibliobús (1996)

L'any 1996 es va donar continuïtat al programa de foment de la lectura al Berguedà, i es va iniciar el mateix programa al bibliobús El Castellot. Per a aquell any es va escollir com a activitat central la dramatització del conte *L'endrapasomnis*, de Michael Ende, interpretada per actors de l'Associació de Postgraduats de l'Institut del Teatre.

Prèviament es van dur a terme algunes activitats de sensibilització. A petició del Centre de Recursos Pedagògics de Berga, es va fer una trobada amb l'inspector de zona i mestres de les escoles destinatàries, on es va garantir la continuïtat del programa de foment de la

⁹En aquest apartat ens referirem als bibliobusos amb el seu nom actual, sense fer esment del nom que tenien abans del 98.

lectura iniciat el curs anterior i es van suggerir una sèrie d'activitats d'animació a la lectura per fer a l'escola. Per complementar el programa es va organitzar per als mestres una visita comentada a la Biblioteca Ramon Vinyes i Cluet, de Berga.

Pallassos al bibliobús (1997)

L'any 1997 el programa va arribar també als dos bibliobusos que s'havien estrenat aquell any: el Montau i el Guilleries. Es va aprofitar que era l'Any Europeu contra el Racisme i, en col·laboració amb l'ONG Pallassos sense fronteres, es va muntar una petita actuació. El pretext genèric era sensibilitzar i donar a conèixer la situació que viuen

alguns països i les mancances, tant culturals com humanes, que pateixen, amb la intenció d'aconseguir una societat més tolerant, oberta i no racista. Per primer cop, la campanya es va tancar a cada zona amb una actuació a la biblioteca central de cada bibliobús, és a dir a les biblioteques de Berga, Vic i Vilafranca.



Foto: Albert de la Peña

Titelles al bibliobús (1998)

Titelles al bibliobús (1998)

L'any 1998 es va triar el tema de la tradició titellaire. El bibliobús va portar l'espectacle *Històries de l'Àvia Pepa*, a càrrec d'Esther Prim, dels Aquilino Teatre.

Tornava a ser un espectacle basat en la narració i la protagonista principal, l'àvia Pepa, de qui hi ha una sèrie de llibres per a primers lectors, transmetia un missatge de dinamisme i il·lusió davant la vida. Hi van participar els mateixos bibliobusos que a la campanya del 97. Es va mantenir la cloenda de la campanya a les biblioteques centrals.



Foto: Octavi Sánchez

Música al bibliobús (1999)

Música al bibliobús (1999)

L'any 1999 van participar en la campanya dos nous bibliobusos inaugurats a finals del 1998, el Tagamanent i el Montserrat. Es va triar un espectacle musical, *Tot bufant*, a càrrec de dos músics de la Vella Dixieland, Pep Gol i Pep Pascual, que de manera molt lúdica i pedagògica presentaven els instruments de vent. Amb aquella campanya es pretenia donar més èmfasi a la secció d'àudios i de llibres de coneixements. Per reforçar la campanya i difondre millor el paper del bibliobús, es van deixar a les escoles uns lots específics amb llibres de ficció i coneixements i algun disc. També per primer any es va distribuir una enquesta entre els mestres assistents a l'espectacle per valorar-ne el grau de satisfacció. La biblioteca d'Igualada es va afegir a la llista de biblioteques centrals a les quals arriba el programa.

Poesia al bibliobús (2000)

L'any 2000 van participar a la campanya els mateixos bibliobusos que l'any anterior. Es va dedicar la campanya a la poesia. L'objectiu era reforçar o despertar l'interès dels infants per la poesia i es va encarregar un espectacle a l'actor Quimet Pla. Com que s'havia d'arribar a infants d'edats molt diferents, es va optar per donar molt de relleu a l'humor.



Poesia al bibliobús (2000)

Es va convidar les escoles a confeccionar un llibre de poesia per al seu bibliobús, del qual es van fer còpies que es van deixar en préstec. Es van tornar a deixar lots de préstecs específics per a la campanya i, com l'any anterior, es van passar enquestes de grau de satisfacció entre els mestres assistents.

Contes i aires de la Mediterrània al bibliobús (2001)

De l'espectacle se'n van responsabilitzar dos grups diferents. A la primavera, David Laín, del teatre de titelles L'estenedor, acompanyat a la guitarra per Manel Hernández, va presentar un petit espectacle de contes de tradició oral arrelats en dues o més zones del Mediterrani. Aquest espectacle va arribar a les poblacions dels bibliobusos Pedraforca, Guilleries i Tagamanent. A la tardor, Jordi Roura i Martine Lambregts, del grup Ara va de bo, van presentar un espectacle en què interpretaven melodies de diferents països tocades amb una gran varietat d'instruments, narraven històries, recitaven un romanço i fins i tot feien papiroflèxia. Aquest espectacle es va representar a tots els pobles del recorregut dels bibliobusos Montau, El Castellot i Montserrat. Es van mantenir els mateixos criteris d'avaluació que a les campanyes anteriors.

Trobada del bibliobús amb l'Amèrica Llatina (2002)

El 2002 va tenir l'Amèrica Llatina com a centre d'interès. A la primavera Martha Escudero i Albert Estengre, narradors, van presentar *Contes del pa i el tomàquet*, un espectacle que tenia com a protagonistes aliments que viatjaren del Nou Món a casa nostra i aliments que feren el viatge en sentit contrari. L'espectacle va arribar als municipis dels bibliobusos Pedraforca, Guilleries i Tagamanent.

A la tardor el programa es va reemprendre amb els bibliobusos Montau, El Castellot i Montserrat. En aquest cas l'espectacle que es representava era *Contes dels Andes*, a càrrec del narrador Juanjo Navarro i del músic Ricardo Hernández. Es tractava d'un espectacle basat en contes en què es barrejaven elements indígenes amb elements de la cultura cristiana dels colonitzadors. La narració s'acompanyava de melodies andines interpretades amb instruments tradicionals de la zona.



Foto: Rosal M. Poch

Màgia al bibliobús (2003)

M àgia al bibliobús i M úsica al bibliobús (2003)

Durant la primavera del 2003 els bibliobusos Pedraforca, Guillerries i Tagamanent van tenir l'espectacle *El bibliobús màgic* que el mag Hausson va crear especialment per a aquest programa: A la tardor del 2003 el mag Enric Magoo va representar *Mag màgia* pels pobles del recorregut dels bibliobusos Montau, El Castellot i Montserrat. Ambdós artistes van donar molt de valor al bibliobús com a font d'aprenentatge i diversió i van

aconseguir que els infants demanessin molts llibres de préstec relacionats amb la màgia.

D'altra banda, els bibliobusos Cavall Bernat i La Mola es van estrenar en el programa portant l'espectacle *Tot bufant* pels seus pobles, recuperant així la campanya que es va dur a terme el 1999.

En ambdós casos es van seguir deixant lots de préstecs específics a les escoles i es van passar les enquestes de satisfacció als mestres. Les biblioteques de Terrassa i Manresa es van afegir a la llista de biblioteques centrals de zona que participen en el programa.



Foto: Ferran Campedel

Circ al bibliobús (2004)

Circ al bibliobús i M àgia al bibliobús (2004)

Durant la primavera, els tres bibliobusos més nous, el Cavall Bernat, el La Mola i el Montnegre, han seguit la campanya de màgia del 2003 amb els mateixos artistes i els mateixos lots de préstec.

Els altres sis bibliobusos tenen el circ com a tema de la campanya. Aquesta primavera els bibliobusos Pedraforca, Guillerries i Tagamanent han tingut l'espectacle *De gira amb el bibliobús* que el Circ Nic ha ofert per tots els pobles. A la tardor la campanya

es reprendrà als bibliobusos Montau, El Castellot i Montserrat. En aquest cas l'espectacle ofert anirà a càrrec del Professor Karoli, malabarista sobre tot tipus de rodes.

En tots els bibliobusos mantenim el sistema de lots de préstec específics a les escoles i les enquestes de satisfacció dels mestres. És el primer any en què els nou bibliobusos participen en el programa.

• Xifres d'assistència

Les xifres d'assistència són condicionades pel nombre de bibliobusos que es van afegint a les campanyes i pel nombre d'infants escolaritzats als pobles. L'entrada en funcionament de l'ESO va fer marxar de les escoles d'aquests pobles els infants de més de 12 anys i a vegades, de retruc, els infants més petits per facilitar l'organització de la vida familiar. En alguns casos, hi ha escoles d'altres municipis que desplacen els seus alumnes per poder gaudir de l'espectacle. Com que el programa vol ser obert a tot el poble, el bibliobús anima els infants a convidar els seus familiars a l'espectacle; d'aquí que a vegades hi assisteixen adults fora de l'àmbit escolar.

A la taula següent reproduïm les xifres d'assistència, sense incloure-hi les dades de les actuacions a les biblioteques centrals. Tampoc no hi inclouem les dades del Cavall Bernat i el La Mola, els dos bibliobusos que el 2003 van participar per primer cop en el programa amb un total de més de 1.900 persones.

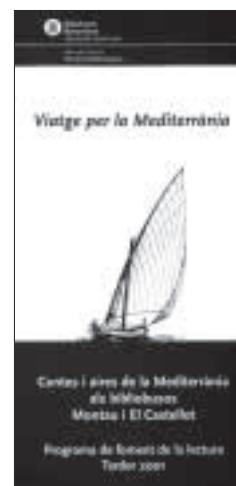
	PEDRAFORCA	CASTELLOT	GUILLERIES	MONTAU	TAGAMANENT	MONTERRAT	TOTAL
1995 contes	926						926
1996 teatre	1.422	1.577					2.999
1997 pallassos	1.699	1.142*	1.035*	975*			4.851
1998 titelles	931	1.015	1.299	695			3.940
1999 música	773	1.236	995	606	910	655	5.175
2000 poesia	977	1.087	1.330	810	1.000	998	6.202
2001 Mediterrània	878	1.239	1.401	733	1.130	950	6.331
2002 Amèrica	1.175	1.382	1.384	825	1.047	800	6.613
2003 Màgia	936	1.490	1.396	1.019	1.039	1.137	7.017

* Només es van comptar els infants, per tant les xifres totals serien més elevades.

• Difusió

El programa es difon a les escoles, els ajuntaments i la premsa mitjançant la distribució de cartells, tríptics, dossiers i notes informatives. Tot el material de difusió és preparat pel Servei de Biblioteques.

Petits impresos.- Per a la campanya s'imprimeixen fulls en els quals hi ha una descripció de l'activitat i el calendari d'actuacions per a cada bibliobús. Se'n fa un únic model i edicions diferents per a cada zona.





Cartells.- S'imprimeixen cartells mida DIN-A3 reproduint la mateixa imatge dels altres impresos. Es reparteixen una mitjana entre 10 i 5 cartells, depenent del bibliobús. També hi ha un únic model amb versions diferents.

Dossiers per a les escoles.- S'editen dossiers per a les escoles on s'explica més detalladament l'espectacle que el bibliobús portarà i els objectius de la campanya.

Fulletons per als ajuntaments.- S'editen uns fulletons presentant el programa als ajuntaments. Un dels objectius d'aquest material és recordar-los el paper del bibliobús com a suport a l'educació i al lleure. Es procura que vegin en l'activitat alguna cosa més que un espectacle per a la canalla.

Notes de premsa.- Uns quinze dies abans de l'inici del programa es distribueix material informatiu als mitjans de comunicació locals (premsa, ràdio i televisions). Moltes ràdios parlen del programa, a vegades entrevistant algun bibliotecari, i molt rarament alguna televisió se n'ocupa.

A part, el Departament de Premsa de la Diputació en fa la difusió que creu pertinent.

CONCLUSIONS

Els resultats obtinguts pels bibliobusos durant aquests nou anys ens fan veure la idoneïtat d'aquest servei per atendre les poblacions de menys de 3.000 habitants en les seves necessitats d'informació, de cultura i de lleure.

El bibliobús és rebut amb simpatia pels habitants de les poblacions a les quals dona servei i s'ha convertit en un element que compta en la vida quotidiana dels ciutadans, que veuen com infants i adults tenen així les mateixes oportunitats d'informació que els habitants de les poblacions més grans.

Com a punts més valorats pels usuaris podríem mencionar la periodicitat del servei (setmanal o quinzenal) i el tracte directe i personalitzat amb els usuaris; la possibilitat d'obtenir fàcilment documents que el bibliobús no té, ja sigui demanant-los a la biblioteca cap de zona o a altres biblioteques a través del préstec interbibliotecari; l'accés a discos i vídeos; la incorporació d'Internet gratuït, i el suport a l'àmbit escolar.

Entre els aspectes a millorar en els quals ja es treballa, destaca l'adequació dels fons bibliogràfics a les demandes i necessitats dels usuaris (més obres de ficció per a adults, ampliació de la secció infantil...) per tal que els llibres que el bibliobús porta habitualment responguin als interessos reals de la població a la qual serveix. D'altra banda, com que la capacitat dels vehicles és limitada, cal una renovació constant de fons, la qual cosa exigeix una rotació i renovació molt alta de documents.

També cal evitar que els bibliobusos es converteixin únicament en un servei per a infants; s'han de presentar novetats i recursos que puguin interessar els adults, tenint en compte que algunes franges d'edat (homes i algunes dones en activitat laboral, joves estudiants...) no són al poble quan hi va el bibliobús i possiblement faran les comandes per mitjà de familiars i amics o per correu electrònic.

Ens trobem, doncs, davant un servei dinàmic, ben acollit per la població i que encara té molts reptes per aconseguir, però que creiem que és la millor resposta a les necessitats de molts municipis.



Trobada dels bibliobusos a la Pla. Catalunya de Barcelona (2003)

ANNEXOS

MODEL DE CONVENI ENTRE ELS AJUNTAMENTS I LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

A, el dia

REUNITS

D'una banda, l'Il·lm. Sr. Antoni P. Fogué i Moya, president delegat de l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona, assistit pel Sr. Josep Ma. Esquerda i Roset, secretari de la Corporació.

I de l'altre, l'Il·lm./a Sr./a, Alcalde/ssa –President/a de l'Ajuntament de, assistit/da pel/per la Sr./a, secretari/a d'aquest Ajuntament.

Les parts esmentades es reconeixen mútuament la capacitat legal necessària per obligar-se i, a l'efecte

MANIFESTEN

I. Que tant el Text refòs de la Llei municipal i de règim local de Catalunya, aprovat pel D. Legislatiu 2/2003, de 28 d'abril, en el seu article 67 com la Llei 4 de 18 de març de 1993, del Sistema Bibliotecari de Catalunya, article 39.2, estableixen que la biblioteca pública és un servei cultural que han de prestar els municipis, i obligatòriament els de més de cinc mil habitants.

II. Que, així mateix, l'article 36 de la Llei del Sistema Bibliotecari de Catalunya preveu que els serveis bibliotecaris mòbils tenen com a finalitat oferir el servei de lectura pública en les zones on no hi ha un punt de servei estàtic.

III. Que l'article 36 de la Llei 7/85, de 2 d'abril, reguladora de les bases del règim local, assenyala que la Diputació té com a competència pròpia la coordinació dels serveis municipals, l'assistència i cooperació jurídica, econòmica i tècnica als municipis i la prestació de serveis públics de caràcter supramunicipal i, en el seu cas, supracomarcal.

IV. Que l'article 2.3 del Decret 124/1999, de 4 de maig, sobre els serveis i el personal del Sistema de Lectura Pública de Catalunya, en relació amb la Disposició Transitòria tercera de la Llei 4 de 18 de març de 1993, del Sistema bibliotecari de Catalunya, determina els serveis regionals de suport a la lectura pública que correspon prestar a les diputacions provincials, mentre no es dugui a terme la divisió del territori de Catalunya en regions, i entre aquests serveis l'apartat e) de l'esmentat article inclou "els serveis bibliotecaris mòbils, quan el seu abast sigui supracomarcal".

V. Que la Diputació de Barcelona, a través del Servei de Biblioteques, presta les esmentades funcions de coordinació, assistència i cooperació municipal, per tal d'assegurar la prestació adequada del servei de biblioteca pública.

Per tot això, ambdues parts de mutu acord subscriuen el present conveni de conformitat amb les següents

CLÀUSULES

Primera.- L'Ajuntament de accepta l'assistència i cooperació tècnica i econòmica de la Diputació de Barcelona per a la prestació del servei de lectura al seu municipi mitjançant un bibliobús. A l'efecte, l'esmentat servei formarà part de la Xarxa de biblioteques de la Diputació, gestionada concertadament amb els ajuntaments de la seva demarcació.

Segona.- La Direcció tècnica l'exercirà el bibliotecari/a director/a del Bibliobús, amb la supervisió del director/a de la biblioteca cap de zona.

Tercera.- El Bibliobús s'instal·larà en espais que permetin el seu ús d'una manera idònia.

Quarta.- La Diputació s'obliga a:

1. Subministrar el fons documental inicial del Bibliobús.
2. Facilitar anualment un nombre de llibres, revistes, diaris i altres documents per a reposició proporcional al moviment del Bibliobús, d'acord amb les disponibilitats pressupostàries de cada exercici.
3. Organitzar el funcionament tècnic del Bibliobús, amb el suport del Servei de Biblioteques.
4. Aportar la dotació del personal necessària, així com oferir-li la formació tècnica adient.
5. Proporcionar el material tècnic que necessiti el Bibliobús per al seu funcionament.
6. Facilitar als usuaris del Bibliobús l'accés als fons bibliogràfics i documentals del conjunt de les biblioteques de la Xarxa i a altres sistemes d'informació extern.
7. Establir, d'acord amb l'Ajuntament, els dies en què es prestarà el servei al municipi. Així mateix, s'admet la possibilitat que, per necessitats generals i d'acord amb l'Ajuntament, es puguin modificar els dies o els horaris del servei.

Cinquena.- L'Ajuntament s'obliga a:

1. Facilitar els serveis necessaris per a l'estacionament del vehicle, en especial les connexions elèctrica i telefònica, així com la senyalització adequada de l'espai.
2. Col·laborar en les activitats d'animació de la lectura que es duguin a terme.
3. Col·laborar en la prestació del servei amb el personal adscrit al Bibliobús

Sisena.- Dins del termini dels dos mesos següents a la signatura d'aquest conveni, es constituirà una Comissió de Seguiment de la seva aplicació. La formaran: el director o

directora del bibliobús, un representant de cadascun dels respectius ajuntaments de la zona i un representant de la Diputació.

Setena.- Aquest conveni s'estableix amb una vigència indefinida. Cada part podrà procedir a rescindir-lo mitjançant un avís previ a l'altra part, per escrit i amb sis mesos d'anticipació.

I en prova de conformitat, ambdues parts signen el present conveni per duplicat i a un sol efecte en el lloc i data esmentats a l'encapçalament.

BREU INFORME SOBRE UNA ENQUESTA DE SATISFACCIÓ A USUARIS DE BIBLIOBÚS

Durant el segon trimestre del 2002 es va dur a terme una enquesta de satisfacció entre els usuaris dels bibliobusos.

L'enquesta es va encarregar a una empresa externa i es va fer telefònicament. L'univers de la mostra estava format per totes aquelles persones de més de 14 anys residents en municipis amb parada de bibliobús que havien usat el carnet de les biblioteques de la Xarxa per realitzar alguna activitat en el bibliobús.

En total es van entrevistar 602 persones. Cal remarcar que, encara que per la metodologia escollida no es van incloure infants, aquest és el col·lectiu més assidu en quasi tots els bibliobusos.

En una primera aproximació als resultats, el panorama que se'ns mostra a partir de les respostes dels enquestats és:

PERFIL DEL VISITANT

- El 40 % dels enquestats té entre 14 i 24 anys.
- El 66,7% són dones i el 33% homes.
- El 85% diu que usa el català com a llengua habitual a casa.
- Un 35,9% es reconeix com a estudiant, un 6,8% com a jubilat i un 9,8% com a mestressa de casa.
- El 43,3% afirma treballar i un 3,6% és a l'atur.
- El 81,1% diu que té ordinador a casa i el 53,9% també accés a Internet.
- De mitjana els entrevistats admeten que llegeixen 12,34 llibres l'any.

FREQÜÈNCIA D'ÚS, HORARIS I ACCESSIBILITAT

- Un 38,5% dels enquestats utilitza amb regularitat el servei i un 15% se'n reconeix usuari assidu.
- En un 62,4% dels casos els usuaris del bibliobús són també usuaris d'altres biblioteques.
- La freqüència de pas és considerada suficient per un 62,9% dels enquestats.
- La situació de la parada és considerada molt adequada (65,3%) o bastant adequada (28,9%).
- El 95,2% dels usuaris tarden menys d'un quart d'hora a arribar al bibliobús, tenint en compte que el 80,9% fa el desplaçament a peu.

USOS DEL BIBLIOBÚS

- L'ús més habitual té a veure amb l'oci (67,7%) mentre que la seva utilització per a l'estudi és molt menor (38,6%).
- El servei de préstec és el més utilitzat (71,5%) seguit de la petició d'informació (30,1%).
- Més de la meitat dels enquestats ha utilitzat el carnet per agafar llibres per a un familiar o un amic; un 12,6% diu que ho fa regularment.
- El servei de préstec de vídeos és poc utilitzat: un 9,9% dels enquestats afirma que l'utilitza habitualment enfront d'un 59,7% que diu que no l'utilitza mai.
- El servei de préstec de CDs té molta acceptació: una quarta part dels enquestats diu que l'utilitza cada setmana o cada quinze dies.

VALORACIÓ

En un escala del 0 al 10, els entrevistats valoren el servei amb un 8,4. Amb l'edat augmenta el nivell de satisfacció.

De l'anàlisi dels resultats es desprèn que l'atenció, el tracte i la proximitat són les variables més valorades entre els enquestats.

QUADRE D'ESTÀNDARDS ECONÒMICS PER ALS BIBLIOBUSOS

	Despeses d'inversió	Despeses anuals de manteniment
Fons documental	84.140 €	9.000 €
Equipament informàtic	10.820 €	1.800 €
Vehicle/local	240.400 €	15.000 €
Subscripcions		1.300 €
Promoció de la lectura i dels serveis		3.000 €
Personal		60.100 €
Altres		9.020 €
Total Diputació de Barcelona	335.360 €	99.220 €

BIBLIOGRAFIA

El bibliobús, la teva biblioteca (Vídeo). Realització Manel Malloí. Barcelona: Diputació de Barcelona, Àrea d'Educació. Àrea de Cultura, 1998.

La biblioteca móvil. Coordinado por Roberto Soto Arranz. Gijón: Trea, 2001. (Biblioteconomía y Administración Cultural, 49).

The book stops here: new directions in bookmobile service. Edited by Catherine Suyak Alloway. Metuchen: The Scarecrow Press, 1990.

COMALAT, Maite y REYES, Lourdes: *Els serveis bibliotecaris en zones rurals: una proposta d'actuació viable*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2001.

CUGUERÓ, Maria C, BOADA, M. Teresa i ALLUÉ, Vicenç: *El Servei de Biblioteques del Front*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1995.

PESTELL, Robert: *Lineamientos sobre bibliotecas móviles*. La Haya: IFLA Headquarters, 1991.

El público y la biblioteca: metodologías para la difusión de la lectura. Coordinado por Gracia Asta y Paolo Federighi. Gijón: Trea, 1998. (Biblioteconomía y Administración Cultural, 39).

El servicio de bibliobús. Pautas básicas para su funcionamiento. Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. Secretaría de Estado de Cultura. Dirección General del Libro, Archivo y Bibliotecas, 2002.

TRABAL, Carme y VILÀ, Núria: "Los bibliobuses: un servicio para el acceso a la sociedad de la información, la cultura y el ocio en áreas rurales". En *Educación y biblioteca: revista mensual de documentación y recursos didácticos*. Madrid: Tilde, año II, nº 107, diciembre 1999.

